

Šenkár, Patrik

**(Ne)vyslovené hľadania východísk moderného človeka vo veršoch
Anny Karolíny Dovál'ovej**

In: *Česká a slovenská poezie: slovo a mlčení : kolektivní monografie.*
Pospíšil, Ivo (editor); Zelenková, Anna (editor). Brno: Galium, 2015, pp.
[183]-193

ISBN 978-80-905336-8-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81583>

Access Date: 22. 03. 2025

Version: 20250223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

Patrik Šenkár (Komárno)

(Ne)vyslovené hľadania východísk moderného človeka vo veršoch Anny Karolíny Dováľovej

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá básnickou tvorbou Slovenky zo súčasného rumunského Nadlaku; analyzuje básnické výpovede Anny Karolíny Dováľovej. Interpretačnou metódou sonduje nielen motívy či básnické výrazové prostriedky autorky, ale aj jej ostatné individuálne (subjektívne) lyrické výpovede, ktoré sa v rôznych formách a podobách objavujú v doposiaľ publikovaných štyroch samostatných básnických zbierkach. Pri jednotlivých pohľadoch sa (v určitom zmysle slova) uplatňuje cyklický princíp interpretácie, zreteľne charakteristický (aj) pri rozbere tvorby národnostného autora. Ono vychádza zo špecifik vlastného chronotopu menšinára, avšak všeobecným cieľom týchto interpretácií, ale aj autorského subjektu (ktorý je v pozícii akoby totum pro parte ľudskej spoločnosti), je vojsť do odpradáva platných komnát univerzálnosti básnickej existencie ako takej. V pozadí faktu, že poetka vo svojich veršoch inklinuje viac-menej k univerzálnosti (a nie k regionálnemu princípu či aspektu), chrbtovou kosťou príspevku je identifikácia a interpretácia týchto vyslovených, ale aj nevyslovených atribútov celospoločenskej platnosti.

Kľúčové slová: národnostná existencia; Slováci v Rumunsku; univerzálnosť; špecifickosť bytia; básnická výpoveď; interpretácia; analýza; dejiny Slovákov v Rumunsku; Anna Karolína Dováľová

Abstract

(Non-)Uttered Search for the Starting Points of Modern Man in Anna Karolína Dováľová's Poetry

The objective contribution deals with the poetical creation of a Slovak from the contemporary Romanian Nadlak. It analyses Anna Karolína Dováľová's poetic testimonies. It not only explores the poetess's themes or poetic phraseology with methods of interpretation, but also her other individual (subjective) lyrical statements, which appear in various forms and manifestations in previously published four poetry collections. At an individual glance (in the literal sense) the cyclic principle of interpretation applies, which is clearly characteristic when analysing the works of this ethnic minority poetess, too. It sets off from its own specific chronotope of ethnic minority. However, the general objective of the interpretation, as well as the person of the author (which is quasi totum pro parte of the human society) is to enter into the ever existing chambers of universality of poetic existence as such. In the background of the fact that the poetess in her poetry has an inclination towards more or less to universality (and not towards the regional principle or aspect) the backbone of this contribution is the identification and interpretation of these spoken and also unspoken attributes of society-wide validity.

Key words: minority existence; Slovaks in Romania; versatility; specificity of being; poetic testimony; interpretation; analysis; history of Slovaks in Romania; Anna Karolína Dováľová

„... neskryvám / nepodstatu môjho bytia / a bolesť mojich veršov /
odhodte ich / ale občas predsa / musím napísať / novú báseň...“¹

Slovenskí dolnozemskej básnici tvoria osobitný vývinovo-typologický segment slovenskej poézie. Ten v novšom období (a najmä u mladších poetov) nevyužíva iba tematizáciu lokálneho koloritu, ale smeruje k univerzálnym hodnotám básnickej výpovede, pri ktorej „... možno sledovať funkčnú rozvetvenosť významových konotácií, ktorá je dôležitým prínosom do celoslovenského básnického kontextu.“² Poézia Slovákov v Rumunsku v pozadí toho hľadá samu seba v pokusoch o stotožnenie s kľúčovými momentmi podstaty ľudského bytia; a práve toto hľadanie „... je jej vlastná identita, to je jej najvlastnejšie sebaprejavanie, jej sebaidentifikácia“³

Dôkazom takéhoto básnického „snaženia“ je aj literárna tvorba Anny Karolíny Dováľovej (vydatej Zimbranovej, narodennej 10. 7. 1978 v Arade), ktorá absolvovala slovenskú sekciu nadlackského lýcea a aprobáciu psychológa – zemepis na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. V súčasnosti je stredoškolskou profesorkou a psychologičkou v Školskom stredisku Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku a redaktorkou časopisov Naše snahy a Naše snahy plus. Je členkou Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska a od roku 2008 Zväzu spisovateľov Rumunska.

Ak sa na vývoj slovenskej poézie v Rumunsku pozeráme z pohľadu gender studies, tak po dvadsaťročnej pauze literárne vákuum po Anne S. Juhásovej (po jej smrti 18. 10. 1981) z hľadiska ženskej tvorivosti na konci druhého milénia preklenula práve Anna Karolína Dováľová.

Do literatúry sa uviedla ako žiačka vo Variáciách 12 (1989, s. 137 – 138) básničkou *Do školy*, ktorá je vlastne veselým odporovaním prípravy žiačika pri jeho každodennej povinnosti na ceste za múdrosťami. Neskôr, už počas svojich stredoškolských štúdií, bola redaktorkou mládežníckeho časopisu *My*.⁴ Odvtedy (až doteraz) prispieva do periodík Slovákov v Rumunsku (Naše snahy, Naše snahy plus, Arca a iné).

V časopise *My* uverejňovala literárnokritické a populárno-náučné príspevky; v časopise *Naše snahy* debutovala ako poetka prozaickými prácami krátkych rozmerov, resp. textmi blízkymi detskému svetu. Dodnes permanentne publikuje (najmä v Našich snahách) básničky pre detských percipientov (samorejme, táto

¹ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Občas*. In: DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Netvor*. Nadlak: Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska, 1998, s. 58.

² HARPÁN, Michal: *Slovenskí dolnozemskej básnici v mozaike slovenskej poézie*. In: *Literárne paradigmy*. Nadlak–Bratislava: Vydavateľstvo Ivan Krasko a Vydavateľstvo ESA, 2004, s. 74.

³ HAJKO, Dalimír: *Slovo na úvod alebo čo dáva život básni?* In: *Dozrievanie do skutočnosti a dozrievanie do sna*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum, 2013, s. 11.

⁴ O časopise *My* bližšie pozri recenziu A. S. (t. j. Adama Suchanského): A. S.: *My – časopis mladých Slovákov v Rumunsku*. In: *Rovnoběžné zrkadlá – Oglinzi paralele* 1, 1996, č. 4, s. 361 – 362.

tvorba je determinovaná aj vlastnou životnou skúsenosťou matky s malým dieťaťom) a rôzne praktické príspevky prevažne s psychologickým podtónom.

Prekladá aj z iných jazykov do slovenčiny; poéziu píše aj v rumunčine. Básne jej vyšli aj v cudzojazyčných (rumunských) časopisoch Arca či Familia, resp. v kolektívnej zbierke *Babel. r. o. Tineri poeți minoritari* (2000), v ktorej sú sústredené diela účastníkov stretnutia mladých básnikov – príslušníkov rôznych národnostných menšín; zároveň aj v esperantskej antológii *Ĥho de nia krioj – Ozveny po výkriku* (1996).

Je dôležité ešte uviesť, že cesty menšinovej literatúry k literatúre materskej krajiny majú byť vydláždzené predovšetkým hodnotami. Jednou z takýchto foriem je aj zaradenie tvorby (v našom prípade) dolnozemských autorov (z Rumunska) do rôznych antológií a zbierok na Slovensku. Tvorba A. K. Dováľovej je zaradená o. i. aj do *Antológie slovenskej krajanskej poézie* (2001) či antológie *Medzi dvoma domovmi 1* (2009, s. 312 – 315).

Anna Karolína Dováľová sa v konferenčnom zborníku s názvom *Úloha kultúry v zachovávaní národného povedomia detí a mládeže v menšinovom prostredí* zamýšľa nad otázkami typu: Kto som? Odkiaľ idem? Kam smerujem? Tým vlastne potvrdzuje svoju identitu človeka i básnika. Tieto atribúty sú preto, pochopiteľne, charakteristické aj pre jej básnický naturel. Všeobecne môžeme konštatovať, že jej básne „... sú emocionálneho zamerania, s výraznou snahou reflexívneho zvládnutia odporovanej a zmyslovo zvládnutej reality.“⁵ V jej poézii preto „... zreteľnejšie cítia prítomnosť rodinnej intimity, ono vytrvalé hľadanie prvkov vo vlastnej skúsenosti dôverne hlbinných. Sú to básne písané s čistým úmyslom vypovedať o sebe, o svojom bezprostrednom okolí.“⁶

Autorka v kolektívnej zbierke s názvom *Som viac, ako si o mne myslíte* publikovala štrnásť vlastných básní v celku *Vzkriesenie sa nedá opísať*. Túto zbierku (so štipkou nadsázky) možno „... hodnotiť ako medzník vo vývine slovenskej literatúry v Rumunsku. Je to signál výmeny tvorivých generácií.“⁷ V nej sa autorka prezentovala už ako senzibilná, vyzretá poetka citu a myšlienky so snahou vyjadriť generačné pocity so zrelým pohľadom na svet, ktorej „... duša ukrýva (a vlastní) citlivý seizmograf zrelativizovaných a relativizujúcich sa hodnôt. Ide o hodnoty mimo nej i v nej...“⁸ V jednotlivých veršoch skladá mozaiku svojich duševných tieňov a (ne)vyznané vyznania, ktoré symbolizujú akúsi mladícku dynamiku. V protikladoch duševného a telesného (ne)prežitého filtruje hľadanie prapodstaty člove-

⁵ SEDLÁKOVÁ, Katarína: *Krajanská literatúra*. In: SEDLÁK, I. a kol.: *Dejiny slovenskej literatúry II*. Martin–Bratislava: Matica slovenská – Literárne informačné centrum, 2009, s. 747.

⁶ ANDRUŠKA, Peter: *Krajanská literatúra a kultúra*. Nitra: Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2003, s. 125 – 126.

⁷ ANOCA, D. M.: *Signál výmeny tvorivých generácií*. In: *Rovnoběžné zrkadlo – Oglinzi paralele* 2, 1997, č. 2, s. 201.

⁸ ANDRUŠKA, Peter: *Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme*. Šaľa: A-klub, 2013, s. 89.

čerstva. V pozadí toho práve pohyb jednotlivca naplňa život logickou podstatou, akýmsi pohladiacim slovosledom, v ktorom „... *chudák pozemšťan sedí / a vedecky si vysvetľuje / nesmrteľnosť...*“⁹ Oblúkovitost' života sa vyjadruje aj sledom interpunkčných znamienok – na konci s bodkou. V textoch celkovo dominuje biela farba (novej košeľa) ako symbol (ne)viditeľných čistôt ľudskej duše – (vlastného) sveta. Napriek ustavičnému rozsýpaniu slov človek uteká a padá. Spomínaná svia-točná (biela) košeľa ho však ženie vpred do istejšej budúcnosti. Minulosť je nedos-tatočná, prítomnosť deziluzívna a nepredvídateľná ako pavučina. Preto napriek uvedomeniu si akejsi ľarchy svojho mozgu, mladí musia hľadiť vždy dopredu a „... *určiť / presný pojem času...*“¹⁰

Debutová (samostatná) básnická zbierka autorky s názvom *Netvor* (1998) obsa-huje „... *vyzreté básne, texty čisté, úsporné, a predsa majúce široký obsahový pôdo-rys.*“¹¹ Dováľová v nich spresňuje vlastnú „poetickú tvár“, spolieha sa na zmysly, vnemy a pocity; absentujú kladné hodnoty a celkovo vitálne tóny. Občasné pochybnosti o zmysle uvažovania však zahladzuje reflexiami, ktoré sú poznačené usilova-ním sa po mravnej čistote. Je to vlastne: „... *dialóg so sebou samou, s pocitovaním i stavom poézie, s prežívaním sveta ako textu.*“¹² V tejto zbierke, ktorá sa skladá zo 63 básní, Dováľová naplno „vyštartovala“ na pole ikonickosti. Lyrický subjekt hľadá na obzor, do obzoru i za obzor. Opäť sa stiera realita s imaginárnosťou a uvá-dza sa svet, v ktorom je sen skutočnosťou. Zdôrazňuje sa pritom hlboká citovosť a potreba rozmyšľania. Prikláňa sa k dynamickosti vlastného bytia v pozadí aké-hosi úteku. Ten je však racionálny len vtedy, keď sa človek v inom/cudzom svete stretne so spriaznenou dušou, ktorá mu podá pomocnú ruku. Tento stav je však výsledkom interakcie tela a duše (t. j. prízemnosti a lietania). V ich, žiaľ, nerovno-mernom boji, rozhodujúcu úlohu hrá (u Dováľovej často sa objavujúci) symbol dažďa, ktorý však čistí myseľ a ochladzuje telo. Okolitý svet je preto taký, aký je vlastne človek; o jeho osude rozhoduje priestor (ale aj čas). Tieto univerzálne atri-búty sa však prefiltrujú do konkrétnych ľudských osudov. Na druhej strane lyrický subjekt permanentne vyjadruje svoju nezávislosť a nedbalosť o to, kto čo hovorí. Tvrdí, že pre súčasného človeka je ilúzia života podobne dôležitá ako opakujúci sa zázrak nostalgie. Takýto pocit môže podprieť aj konkrétna báseň, ktorá s čitate-ľom vedie neustály dialóg. Dôležité je ale pritom upresniť si „... *nevyjasnenú chvíľu / nášho bytia...*“¹³ Tento proces akéhosi kolobehu je teda charakteristický neustálym hľadaním seba samého a determináciou vlastnej úlohy v pozemskom svete. Oproti

⁹ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Formalita*. In: DOVÁĽOVÁ, A. K. – VELEG, M. O. – KARKUŠ, R.: *Som viac, ako si o mne myslíte*. Nadlak: Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 1997, s. 17.

¹⁰ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *sám si povedal*. In: Tamže, s. 23. Názov básne – aj v niektorých nasledujúcich prípadoch – je zámerne s malým začiatočným písmenom podľa pôvodiny.

¹¹ Porov. pozn. 8, s. 89.

¹² ANOCA, D. M.: *Slovenská literatúra v Rumunsku*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2010, s. 233.

¹³ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Pútavá*. In: DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Netvor*. Nadlak: Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 1998, s. 37.

priestoru bytia je človek len slabým medzičlánkom v univerze, psychicky ticho umierajúci „... každým dňom / novou / nádejou...“¹⁴ Na tejto ceste hľadania (vždy nového dňa a obliekania sa do vlastných cieľov) je dôležité nájsť pravdu ako esenciu spomínaného bytia aj v prípade fyzickej či psychickej tmy pod nohami. Takéto atribúty však neprestajne prenikajú aj do osobnej zóny jednotlivca. Lyrický subjekt však takéto – až príliš pozemské – impulzy nevie, ba nechce pochopiť; chce byť lietajúcim vtákom a prežiť aj ono (ne)prežiť.

Dováľovej básne v tejto zbierke sa v menšej miere týkajú aj lásky a jej zmyslu pri hľadaní. Lyrický subjekt sa pritom stavia do binárnej opozície moje/vaše, teda sa nechce celkovo podrobiť spoločenským normám. Akési konkrétne osobné nešťastie v láske vytvorí dusno, nepredvídanú hodinu a deň strát a nálezov. Prízvukuje sa teda potrebný psychologický ponor do (vlastného) vnútra človeka a nerušené počúvanie slov, ktoré „... mlčanlivo tvrdia / to / čo bolo / a bolí...“¹⁵ Symbol noci v tieni dažďa evokuje túto bolesť, ktorá je konkretizovaná preplnenými priestormi starých lavičiek metaforických spomienok.

Zachrípnutý hlas lyrického subjektu je najsamprv pripútaný k zemi (priam zabudnutý). Aj vďaka veršom sa však opätovne poskladá a vzniká z nej myšlienka, neskôr báseň. Na základe toho sa prízvukuje potreba hlbšieho ponoru do podstaty každej ľudskej veci – teda potreba akéhosi vstupu do básne. Slová sú pre ňu formou i tvarom, ale aj významom, otvárajúcim tajomnú skrýšu konotatívnosti. Len v nej je možné nájsť opačný, avšak existujúci kolobeh (nášho) života. Ako pendant k týmto (až idealistickým) myšlienkam slúžia občasné racionálne záchvevy autorkej duše: „... mala by som pochopiť / čo sa tu vlastne deje / v tomto priestore / tak formálne / prístupom / len smrteľníkom...“¹⁶ Rovnováha emocionálneho a racionálneho (s určitým menším výkyvom k tomu prvému) nesie v sebe samotný zmysel života. K tomu sa ale autorka často stavia priam skepticky, avšak vždy s túžbou hľadania východiska. Človek je občas samotárom akoby v rozprávke, ale z dlhodobého hľadiska musí veriť, že prežije. Vo všeobecnosti teda môžeme vysloviť myšlienku, že do svojej debutovej zbierky Dováľová zaradila básne, ktoré napísala v danej chvíli, v danom priestore a v danom myšlienkovom oblúku (mladého) človeka.

Druhú básnickú zbierku autorka publikovala s názvom *Spoveď pred sebou* (2001). Pre ňu je charakteristická stupňujúca intenzita ponorov do vlastnej duše, vysoký stupeň lyrickosti, stručnosť verša a oblúkovitosť všeobecného dosahu básnickej výpovede. Autorka sa v nej „... senzibilne približuje k otázkam existencie, hľadá hodnoty poskytujúce oporu v narušenom svete, pokúša sa sklbiť romantickú citovosť

¹⁴ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Možnosť*. In: Tamže, s. 46.

¹⁵ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Neschopní dialógu*. In: Tamže, s. 65.

¹⁶ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Prečo?!* In: Tamže, s. 78.

*s postmodernou hravosťou, pochybovačnosťou a odstupom pri pohľade na vlastné vnútro, na okolitý svet a otázky vyplývajúce zo vzťahu týchto dvoch veličín.*¹⁷

V tejto zbierke autorka hľadá pravdu života pri dozrievaní nového sveta po zániku (v 75 básňach). Opätovne sa objavuje čistá biela farba pri tom, ako vlastne žije v lyrickom subjekte duch básnika. Čakanie na impulzy života sú však často spredmetnené zvláštnymi dianiami vecí a nepochopením ideálov. Podstata človeka sa preto postupne vzdáľuje aj z dôvodu hlbokkej vedeckosti; odpovede sa hľadajú akoby opitou múdrosťou pseudozamýšľania sa. Autorka zdôrazňuje aj napriek konceptuálnej duchovnosti potrebu fyzického konania užitočností. Nemôžeme teda neustále hľadiť dozadu, padať stiesnene do cely spomienok, predsudkov a mlčaní. Prázdny priestor sa nevidí (aj) vďaka čistote citov, ktoré sa premieňajú do dôstojného stavu človečenstva. Akýmsi ideálom je, keď sa ráno húževnato vraciame k už známym myšlienkam. Na báze toho sa prízvukuje potrebná róznosť krokov (aj v odchodoch nostalgie a radostného bláznovstva), teda akési oxymoronické učenie sa práve neučením. Spomínané nekonečné priestory autorka usúvzťažňuje aj v pozadí chronotopu domova; na základe spomienok o vlastnom otcovi, v pochopení priestoru, „... kde teplom vonia / na stole chlieb...“¹⁸ Do zbierky sú teda zaradené aj básne, venované blízkej rodine či známym: v nich sú východiskom spomienky a sny prítomnosti, ktoré sú determinované odchádzajúcimi krokmi ľudí. Priestor sa teda zužuje i rozširuje, blízkosť sa stáva diaľkou a samotná existencia relatívnym pojmom v utápaní sa vo vlastných túžbach či myšlienkach lyrického subjektu. Neustály vznik a zánik rôznych koreňov bytia zo zeme podáva svedectvo okolitému svetu, kde podstata nepochopenia zo strany priemerných ľudí spôsobuje akýsi pád civilizácie.

Na druhej strane je dôležitá aj akoby nekonečná sloboda jednotlivca, ktorú nemôže zgniaviť ani občasnú sklamanie, duševná prázdnota či skrytosť pocitov. Toto akési vzduchoprázdno môže naplniť iba slovo, v ktorom je skrytá podstata zmysluplnej existencie človeka. Lyrický subjekt sa však často nachádza v pozícii osihoteného samotára, ktorému je dobre aj vo vlastnom smútku, pričom v oblúku nekonečných a začarovaných očakávaní stráca seba samého. Napriek tomu sa v ňom ozýva pud sebazáchovy a smerodajné hľadanie životných prekážok, teda akýchsi impulzov pozemského jestvovania. Človek preto musí hľadiť aj okolo seba, vypočuť si ohlasy na vlastné konanie a uvedomiť si redukované možnosti pochopenia všetkého. Zabudnutý oheň planúcich spomienok vedie do prázdna, odkiaľ človek môže vyslobodiť seba samého len výkrikom s ozvenou a vedomou (akousi) duševnou prácou. Prízvukovanie relatívnosti nedefinovanej diaľky, hmlisťého podvedomia či hlbín bez dna evokuje v lyrickom subjekte nepohodlnú mono-

¹⁷ Porov. pozn. 12, s. 233.

¹⁸ DOVÁLOVÁ, A. K.: *Domov*. In: DOVÁLOVÁ, A. K.: *Spoveď pred sebou*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2001, s. 42.

tónnosť, ktorá si za cieľ kladie psychickú a fyzickú prázdnotu. Po tomto stave je však potrebné nielen hľadiť, ale aj kráčať do budúcnosti, snívať o svetlých okamihoch, ktoré sú vlastne korením života. Aj Dováľová sa stavia do takéhoto priestoru, veď: „... *vysnívaným priestorom / naplňam sen... / ...prapríčinou života / bol sen / veď všetkého je / všade / v jednotnej mnohosti / nás samých...*“¹⁹ Človek teda nemôže byť chronicky chorý, veď svet okolo neho je beznádejne jednoduchý. Poznanie je biele; neznámy svet čiernou dierou. Úlohou človeka je nájsť „... *kde sú slová / kde je miesto / a / čo je správne...*“²⁰ V prítomnosti musí hľadať priateľov, veci a okolnosti, ktoré mu akosi rozumejú – teda byť dynamický a nečakať nehybne na lepšie časy. Každá minúta je preto vzácna, veď ani človek nie je opustený bez konca a trápiaci sa prílišnými malichernými detailmi. Musí byť vitálny, smiať sa nad (ne)prežitým a vyhnúť sa nekonečnej čiernave; uvedomiť si rýchle plynutie času a vlastné postavenie v univerze. Autorka pri deklarovaní toho využíva aj filozofujúce myšlienky o dôvode samotného bytia/žitia človeka, ktoré vyvažuje občasnými (až príliš) pozemskými atribútmi (prečo je človek chorý, často nespokojný, hovoriac jedno a mysliac druhé). Dováľovej postoj je preto často negatívny, pripomínajúci akýsi krach spoločnosti pri poklesnutej hodnote zmätení, bezvedomí a topení sa. Nostalgia je teda opantným citom v nekonečnosti, ktorá vedie do smiešnej (až bláznivej) prítomnosti, v ktorej však vždy musí byť príčina na bezdôvodné šťastie zo svetských túžob, prianí a radostí. Lebo len tak to má zmysel.

Tretia básnická zbierka autorky nesie názov *Uroboros* (2003). Dováľová v textoch tejto zbierky ostáva v pozícii akejsi pokojnej vyrovnanosti múdrej bezradnosti, skrýva sa „... *za postmoderné gestá, odľahčuje nimi a ozvlášťňuje v snahe presvedčiť nás o zložitosti nastolenej problematiky.*“²¹ Jednotlivé verše postmoderne štrukturuje v pozadí tematizácie akejsi vážnosti existencie človeka na báze striktné myslených, avšak nevyriešených objektívnych otázok a subjektívnych nálad. Táto básnická zbierka autorky obsahuje 45 básní v troch tematických celkoch. Opäť sa v nej objavuje akási súhra minulosti a súčasnosti – teda prežitých spomienok a aktuálnych ponorov do myšlienok. Človek dýcha prítomnosťou, je súčasný; veci a steny sú pozostatkami minulosti, teda večné. Úlohou jednotlivca je čakať na onú chvíľu zázračného: teda spojenie týchto dvoch časových pásiem. Prízvukuje sa preto dôležitosť ilúzií – avšak v pozadí určitej racionality, teda pohľadu na predmetný svet. Aj budúcnosť je preto podopretá (akoby predurčenými) pojmami, všade sa pletúcimi myšlienkami v stredobode s človekom. On je ten, kto robí veľké veci a vracia sa do dejín vždy v iných súvislostiach. Jeho atribútom je myšlienkovosť a svedomitosť – najmä z dôvodu skúseností, ktoré však sú determinované stádovosťou a majetkovosťou. Na báze toho lyrický subjekt pripomína vyhnatie zo starého

¹⁹ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Večerná*. In: Tamže, s. 95.

²⁰ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Čo teraz*. In: Tamže, s. 102.

²¹ Porov. pozn. 12, s. 234.

mesta či ubúdanie ľudstva... V súčasnosti teda prevláda akási bezbožnosť a neko-
nečné hľadanie podstaty lásky, vydieranie, podrazy, ambície, nakoľko „... *tvrdá
skala / taký je život / v mori nenávisťi...*“²² Momentálny svet je určitou prázdno-
tou; dnešný stav úmernou stratou vlastného bytia. Prítomnosť je determinovaná
ukradnutými chvíľami, ktoré sú identifikovateľné len v opustených veršoch či ab-
straktne čakajúcich myšlienkach. Aj vesmír čaká na báseň, ozvenu, nájdenie stra-
teného piesku medzi časom. V tomto priestore sa teda objavila diera, ale vďaka
osudovosti sa črtá aj vízia večnosti. Človek ju však môže nájsť na Zemi aj vďaka
svedomitosti a uvedomeniu si niektorých chybných krokov vlastných dejín. Nachá-
dzanie vlastnej stopy predpokladá identifikáciu svojej tváre. Do nočnej tmy sa teda
inkorporuje svetlo, teda akoby životné do neživotného, a tým „... *dych siaha / do
opustenej časti sveta / do najdlhšej noci / na celom svete...*“²³ Súčasný je rodiskom
ďalších bojov, ale aj poľom nových možností a teritóriom nachádzania pradávn-
strateného rozkladu. Kritiku súdobej spoločnosti autorka vyslovuje aj na báze situ-
ácie, keď dnes každé slovo je jemnou nenávisťou a všeobecne platným vzorom
akési opantávanie duše. Dováľová hľadá zmysel vysloveného či napísaného slova
a na jednej strane prizvukuje hovorenie, na druhej strane mlčanie. Súčasný člo-
vek si však musí brať príklad aj z rozlámaných pozostatkov predkov, ktorí taktiež
nekráčali k vyschnutému zániku, ale húževnato pracovali na zveľadovaní vlast-
nej spoločnosti. Človek preto nemôže odopierať ľudské teplo, ale musí utrieť sliny
Zeme a vykročiť ku krajším zajtrajškom (aj vďaka rozhovorom s veršami). Nesmie
počúvať tmu a zavrieť sa v nej, ale aj vďaka jazvám na svedomí sa dennodenne
musí vrátiť ku svojim ideálom. K tomu môžu dopomôcť: Boh, úsmev, dobré ráno
i autorkine verše.

Doteraz posledná básnická zbierka autorky, ktorá má názov *Modrá letenka*
(2009) a obsahuje 70 básní, sa začína veršami, ktoré sú venované Ondrejovi Šte-
fankovi a Adamovi Suchanskému in memoriam. Ich ne-/bytie je podopreté veľ-
kým smútkom mladej autorky, ktorej oni ako žičlivci pomáhali pri prvých básnic-
kých krokoch. Plač nad ich stratou je sprítomnená v symbole dažďa; fyzická bolesť
v žalúdku zdôvodňuje volanie o pomoc v hlučnom prázdne ničoty. Z dôvodu ich
nenávratného odchodu zo srdca uniká slnečný svit a za dverami sa nikto neozýva.
Takýto svet autorka opisuje ako roztrhaný a zbláznený. Istoty sa vzdávajú, karma
sa zužuje, spomienky rednú a „*každý kút / zosmrdenej planéty / je poškvrnený /
divmi sveta...*“²⁴ V určitých veciach úsmev stratil svoj zmysel a človek je nútený
kradnúť cudzie pocity na ceste za neúprosným poznaním. Ono je determinované
slovom a snahou o odpustenie, teda krokmi až po koniec, „... *ku ktorému / sa človek /*

²² DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Čo všetko nevedia*. In: DOVÁĽOVÁ, A. K.: Uroboros. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2003, s. 40.

²³ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Tvár v tme*. In: Tamže, s. 72.

²⁴ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *karma*. In: DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Modrá letenka*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2009, s. 13.

*nikdy nedostane...*²⁵ Súčasný človek zabíja aj poslednú ilúziu vône domu/domova. Technický pokrok znamená nepriamu úmernosť vo vzťahu k vznešeným ideálom, vďaka ktorým „... ani nezbadáme / vône / rozkvitnutých čerešní...“²⁶

V zbierke sa opäť objavuje motív sna – teda priestoru, stretnutí a závidení. Ten však vonia iba spomienkou, nakoľko vchod doň strážia zatvorené dvere. Práve oni sú ohnívkom poznania; ich otvorením pred ľuďmi sa zjavuje škvrna minulosti a región prítomnosti. Postupne sa ale tieto entity pre človeka skomolia a zamotajú. Tým sa ale dostáva z ničoty do bytia, kde vonia spomienka a pocit prítomnosti. Tie smerujú do budúcnosti, ktorá je však určitou nirvanou. Toto akési náhlenie a nešťastná potreba chabého prežitia je ale určitou formou trápenia sa. Človek však musí mať svoje túžby (rozhovory s Everestom) a poznatky (Boh je mi len na dotyk). Rozšíriť priestor prítomnosti je možné vďaka lietaniu za obzor vlastného svedomia a bez návratu k sebe. Je tu identifikovateľný akýsi (ne)vypovedaný odchod po neprechodnej ceste. Človek teda musí (aj keď sám v blate dejín/existencie) nájsť svoje dávne stopy a nebúrať vlastný zámok osobnosti. Obzor času nie je len večnou citovou ilúziou ľudstva, ale aj skrýšou i reálnym priestorom existencie moderného človeka. Ten však musí po spomínanom páde nájsť seba samého (ale aj so širokým úsmevom privolať k sebe iných i nenaplnený osud). Signifikantným znakom toho je racionálne sebauvedomenie si vlastných hodnôt a akási alúzia na minulosť, ktorá „... ešte stále veští že / som viac / ako si o mne myslia...“²⁷ Podobne je to aj vo veršoch, v ktorých Dováľová oslovuje vlastného otca-spisovateľa: žiada od neho slovo, ono sviatočné stretnutie, ktoré je tajomnou niťou spolupatričnosti blízkych. Človek nemôže žiť v prázdnote bez komunikácie; symbolicky povedané: musí vychádzať na ulicu a neumrieť na slame kvôli zbytočnostiam. Musí hľadať (aj keď občas trpké) mozaiky minulosti aj prítomnosti.

Autorka vyzdvihuje mráz, smútok a bolesť dnešnej doby, ktoré značia akýsi úpadok ideálov. Prosí však svojich predkov a hviezdy o pomoc (z dôvodu vlastnej bezmocnosti). Sucho a odcudzenie však nemôžu spáliť mosty odchodov a príchodov; človek si musí uvedomiť, čo vlastne znamená pre seba, okolie i svet. Ten autorka občas parodizuje, vykresľuje neduhy (globalizáciu a znečistený vzduch prostredia), počas ktorých sa „... prevalilo cez nás / 21. storočie / a celý svet / premenilo / na veľký cirkus...“²⁸ V tomto (akomsi) chause sa človek dočasne stratil, avšak nemôže si dovoliť život na mŕtvom bode. Nie je vhodné schovať sa, báť sa slova, skryť sa za tieň svojho svedomia a zhubných ilúzií tichých volaní. Musí si uvedomiť, že človek je tým najlepším priateľom človeka a všetko má zmysel. Lyrický subjekt sa ale k týmto otázkam stavia so štipkou nedôvery, avšak s uvedomením si zodpovednosti za svoj osud. Priam prehovára ľudí uponáhľaného nového milénia, aby

²⁵ DOVÁLOVÁ, A. K.: *prístav*. In: Tamže, s. 14.

²⁶ DOVÁLOVÁ, A. K.: *potom*. In: Tamže, s. 23.

²⁷ DOVÁLOVÁ, A. K.: *len pre seba*. In: Tamže, s. 47.

²⁸ DOVÁLOVÁ, A. K.: *21. storočie*. In: Tamže, s. 68.

svojmu životu dali nový, dôveryhodnejší rozmer a pochopili myšlienku, že aj na konci sveta je akýsi začiatok. Útek pred sebou a pred snobskými skutkami reality je preto možný aj v básni. Každý si má uvedomiť, že „*vzal Boh rebro / a krásou stvoril to / čo poézia znamená...*“²⁹ Tento princíp si osvojila aj Dováľová a impulzy, i keď opačné – skeptické – dané týmto ohnivkom vyjadřila nasledovne: „... *vytrhlo ma z ilúzie / že ľudstvo / je ľudské / a verše / aj dnes dokážu / vzbudiť / citlivé chvenie...*“³⁰ V tejto zbierke sa teda vyrovnáva so škaredosťou a zlobou sveta, s odpudzujúcimi aspektmi bytia (prevažne) vo forme krátkych (až úsečných) veršov. V jednotlivých básňach používa induktívne spracovanie, často nedodržia interpunkciu (snaha o gnómicnosť výpovede) a niektoré pravopisné pravidlá ako určitý „... *prejav postmodernej snahy po inakosti, spochybnení, deštrukcii textu a nastolení nového poriadku.*“³¹

V pozadí toho každý tvorivý človek (spolu s autorkou) môže vysloviť myšlienku, že „*v nekonečnom prázdne / nevy povedaných slov / naplňam svoj život / dnu / a vonku / pomalým krokom / vzdávam sa / aby som zvíťazila / nad sebou...*“³² Lebo tam je skrytý onen tajomný kľúč do našej trinástej komnaty zmysluplného človečstva.

Literatúra

- ANDRUŠKA, Peter: *Krajanská literatúra a kultúra*. Nitra: Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2003.
- ANDRUŠKA, Peter: *Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme*. Šaľa: A-klub, 2013.
- ANOCA, D. M.: *Signál výmeny tvorivých generácií*. In: Rovnobežné zrkadlá – Oglinzi paralele 2, 1997, č. 2, s. 199 – 201.
- ANOCA, D. M.: *Slovenská literatúra v Rumunsku*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2010.
- ANOCA, D. M.: *Ženská tvorivosť, (pozoruhodné) ženské postavy. Niekoľko poznámok na margo rodovej témy v živote Slovákov v Rumunsku*. In: Slovacica miscellanea. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2012, s. 48 – 60.
- A. S. [= Adam Suchanský]: *My – časopis mladých Slovákov v Rumunsku*. In: Rovnobežné zrkadlá – Oglinzi paralele 1, 1996, č. 4, s. 361 – 362.
- DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Modrá letenka*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2009.
- DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Náboženstvo a cirkev – podstatné faktory v zachovaní etnickej identity*. In: Úloha kultúry v zachovávaní národného povedomia detí a mládeže v menšinovom prostredí. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2005, s. 54 – 57.

²⁹ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *okradnutá lyrika*. In: Tamže, s. 77.

³⁰ DOVÁĽOVÁ, A. K.: *zmysel*. In: Tamže, s. 72.

³¹ Porov. pozn. 12, s. 236.

³² DOVÁĽOVÁ, A. K.: *vo mne*. In: Porov. pozn. 24, s. 61.

- DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Netvor*. Nadlak: Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 1998.
- DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Spoved' pred sebou*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2001.
- DOVÁĽOVÁ, A. K.: *Uroboros*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2003.
- DOVÁĽOVÁ, A. K. – VELEG, M. O. – KARKUŠ, R.: *Som viac, ako si o mne myslíte*. Nadlak: Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 1997.
- HAJKO, Dalimír: *Slovo na úvod alebo čo dáva život básni?* In: *Dozrievanie do skutočnosti a dozrievanie do sna*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum, 2013, s. 7 – 13.
- HARPÁŇ, Michal: *Slovenskí dolnozemskí básnici v mozaike slovenskej poézie*. In: *Literárne paradigmy*. Nadlak–Bratislava: Vydavateľstvo Ivan Krasko a Vydavateľstvo EŠA, 2004, s. 71–79.
- SEDLÁKOVÁ, Katarína: *Krajanská literatúra*. In: *SEDLÁK, I. a kol.: Dejiny slovenskej literatúry II*. Martin–Bratislava: Matica slovenská – Literárne informačné centrum, 2009, s. 718 – 758.

PaedDr. Patrik Šenkár, PhD.

Katedra slovenského jazyka a literatúry, Pedagogická fakulta, Univerzita J. Selyeho
Bratislavská cesta 3322, 945 01 Komárno – Slovenská republika
spo764@selyeuni.sk

